

учреждения, приводит к развитию личности, расширению возможностей ее самореализации.

БИБЛИОГРАФИЯ

1. BOTEZATU E. Siguranța online a copiilor în școală. Politici și practici în domeniul educațional. 2020.
http://lastrada.md/pic/uploaded/Siguran%C8%9Ba%20online%20a%20copiilor%20%C3%AE n%20%C8%99coal%C4%83_dec.%202020.pdf
2. Bullyingul în rândul adolescenților. Studiu. SocioPolic, UNICEF Moldova. Chișinău, 2019.
<https://www.unicef.org/moldova/media/3146/file/Bullying-ul%20%C3%AE n%20r%C3%A2ndul%20adolescen%C8%9Bilor%20din%20Republica%20Moldova.pdf>
3. Raport generalizat privind cazurile de violență asupra copilului. Semestrul I, anul de studii 2020-2021. MECC.
https://mecc.gov.md/sites/default/files/raport_mecc_vnet_sem_i_2020_2021.pdf
4. Предотвращение насилия в образовательном учреждении. Методическое пособие / под редакцией В. Адэскэлицэ, Р. Жосану, И. Молдовану, Т. Епояна – Кишинэу, 2017. – 128 с. https://drepturilecopilului.md/files/Ghid_Metodologic_Prevenirea_Violentei_RU.pdf
5. ШУМСКАЯ, А. И. Психологически безопасная образовательная среда — условие сохранения психологического здоровья часто болеющего ребенка / А. И. Шумская. — Текст: непосредственный // Актуальные вопросы современной психологии: материалы V Междунар. науч. конф. (г. Казань, май 2018 г.). Казань: Молодой ученый, 2018. С. 30-35. — URL: <https://moluch.ru/conf/psy/archive/302/14141/> (дата обращения: 24.03.2021)

INTERVENȚII PSIHOsocIALE DE RECUPERARE A PERSOANELOR CU COMPORTAMENT DEVIANT: ABORDĂRI TEORETICE

PSYCHOSOCIAL INTERVENTIONS FOR THE RECOVERY OF PERSONS WITH DEVIANT BEHAVIOR: THEORETICAL APPROACHES

*Maria Ȑirlan, dr., conferențiar universitar,
UPS „ Ion Creangă ” din Chișinău
Maria Ȑirlan, PhD associate professor
SPU „ Ion Creanga ”, Chisinau
ORCID: 0000-0001-6843-2609*

CZU: 316.624

Abstract

This article addresses the phenomenon of deviant behavior as a common and quite worrying one. The phenomenon of deviant behavior is studied through the prism of criminology, sociology, pedagogy, psychology. Psychosocial intervention programs for young people are currently vehemently lacking. The work done by professionals is largely limited to the punishment of the crime committed by the young people, the psychosocial aspect being left in the shadows. The article highlights the positive and negative effects of residential interventions on young people. It also analyzes the effectiveness of cognitive intervention programs to reduce the deviant behavior.

Key-words: deviant behavior, psychosocial intervention programs, residential care, cognitive distortions, restorative justice.

Fenomenul comportamentului deviant prezent în viața socială și conduitele indivizilor, provoacă prin efectele sale, lezări grave ale sistemului valoric și sistemului normativ al societății, afectează climatul psihologic general al bunei conviețuirii, totodată influențează negativ dezvoltarea armonioasă a personalității tinerilor.

Studiile, realizate pe plan mondial, reliefează importanța cercetării fenomenului comportamentului deviant din perspectiva: criminologiei (T.A.Avanesov, Ia.Ghilinski, G. Kaizer etc), sociologiei (E.Durkheim, R.Merton, S.Rădulescu, E.Sutherland etc), pedagogiei (A.I.Kocetov, R.Gurov, N.Verținskaia etc), psihologiei (M.Alemaskin, A.Belkin, T.Bogdan, T.Bocikareva, V.Preda, N.Mitrofan, D.Feldștein etc), identificându-se dificultăți serioase în soluționarea (prevenirea, combaterea) devianței.

Lamentabil este faptul, că la momentul actual țara se confruntă cu o acută problemă socială - delincvența în rândul tinerilor. Lipsa socializării sau o socializare negativă determină în mare parte acțiuni antisociale desfășurate de tineri.

În aceste condiții este necesar de a intensifica asistența și controlul social, intervenția social-psihologică în vederea prevenirii comportamentului deviant printre tineri.

În prezent lipsesc cu vehemență programe de intervenție psihosocială pentru tinerii delincvenți.

Lucrul realizat de profesioniști se limitează în mare parte la pedepsirea faptei comise de tânăr, aspectul psihosocial fiind lăsat în umbră. Practica privării de libertate a delincvenților este pe larg utilizată în toate țările.

Detenția produce multe pierderi, costuri, atât în plan material, cât și în plan emoțional, fizic, social, ca:

✓ *Efectele negative asupra sănătății mintale a tinerilor.* Locurile de detenție pot fi periculoase pentru viață, cu o expunere considerabilă la violență, abuz fizic, emoțional și sexual din partea rezidenților, dar și a personalului. O astfel de expunere la victimizare poate duce la creșterea anxietății, la stări depresive, la idei suicidale și chiar la încercări de sinucidere.

✓ *Scăderea nivelului educației și lipsa unei ocupații pe interese.* Programele de detenție pe departe nu compensează lipsa activităților didactice ale tinerilor. Mulți tineri, la liberare, nu se mai întorc în instituțiile de învățământ pentru a finaliza studiile. Scăderea educației și stigmatizarea de încarcerare duc adesea la limitarea oportunităților de angajare.

✓ *Perturbarea relațiilor de familie.* Îndepărtarea de familie poate prezenta dificultăți emoționale și instrumentale pentru tineri și membrii familiilor lor. Tinerii încarcerați pierd suportul emoțional al părinților, fraților și familiei extinse. Înainte de încarcerare mulți tineri aveau roluri importante în familie, ca îngrijirea fraților mai mici, contribuție la bunăstarea economică a familiei, iar acum familia pierde aceste lucruri.

✓ *Creșterea ratei de recidivă.* Arestarea unei persoane cu un comportament problematic, alături de alte persoane cu comportamente delincvente, în mod rezonabil, nu poate să-i diminueze tendințele antisociale. Există cercetări, care demonstrează efectele negative ale izolării pe o perioadă lungă de timp asupra tinerilor cu comportament delincvent.

✓ *Cheltuieli mari.*

Numeroase cercetări au fost direcționate spre evidențierea impactului îngrijirii rezidențiale a adolescenților cu comportament antisocial.

În SUA se cunosc diverse servicii rezidențiale pentru astfel de copii și tineri, precum: case de tip familie, căsuțe în interiorul instituțiilor rezidențiale mai mari, grupuri mari cu personal de schimb. Abordările de tratament utilizate frecvent în astfel de servicii includ: abordarea psihanalitică (Bettelheim, 1982), psihoeducativă (Hobbs, 1982), comportamentală

(Fixsen și colab., 1978) și programe culturale de la egal la egal (Vorrath și Brendtro, 1985). [apud 2]

Opiniile cercetătorilor cu referire la impactul îngrijirilor rezidențiale ale copiilor și tinerilor cu comportament deviant sunt împărțite.

Unii cercetători evidențiază în cercetările lor un impact pozitiv. De exemplu, Blotcky, Dimperio și Gossett (1984) au descoperit factorii care ar prognoza efecte pozitive, rezultate bune: nivelul înalt de inteligență a copilului/tânărului, lipsa diagnozei psihotice, lipsa disfuncțiilor neurologice, familii funcționale, timp adecvat pentru program și servicii de îngrijire după ieșirea din instituție. [apud 2]

Autorii Pfeiffer și Strzelecki (1990) au evidențiat că disfuncțiile mai puțin severe (atât la copil, cât și la nivel de familie), prezența unui regim de tratament specializat și disponibilitatea îngrijirii ulterioare pot contribui la rezultate pozitive ale îngrijirii rezidențiale.[7]

Alții, însă, subliniază lipsa efectelor pozitive a îngrijirilor rezidențiale ale copiilor și tinerilor cu comportament deviant. Astfel, rezultatele unui studiu al autorilor Dalton, Muller și Forman (1989), constată că un grup de copii cu comportament deviant plasați timp de trei luni într-o instituție au avut nici o schimbare semnificativă în comportament la externare. [3]

Mulți autori consideră că îngrijirea rezidențială poate avea efecte pozitive, doar dacă este combinată cu alte activități de intervenție. De exemplu, autorii Day, Pal și Goldberg (1994) au subliniat implicarea și tratamentul familiei (părinții copiilor au participat în timpul mesei și la culcarea copiilor și au fost incluși săptămânal în ședințe de terapie familială și grupuri de formare). [4]

Hoagwood și Cunningham (1992) au examinat rezultatele pentru 114 copii și adolescenții cu comportament deviant care au fost plasați în îngrijire rezidențială. Durata medie de aflare în îngrijirea rezidențială a acestor tineri a fost de 18,2 luni. În 63% cazuri participanții, fie nu au avut nici un progres, fie au avut un progres minim la momentul externării. Rezultate pozitive au fost asociate cu perioade mai scurte de ședere. Autorii menționează următoarele servicii ca fiind mai importante decât plasamentul: sprijinul familiei, servicii Respiro, intervenție în criză și tratament de zi.[6]

Pe lângă efectele negative asupra sănătății mintale a tânărului și asupra relațiilor sociale, plasamentul rezidențial al infractorilor duce la rate mari de recidivă și la costuri foarte mari. De aceea, în multe țări sunt făcute reforme în justiția juvenilă pentru a introduce noi forme de intervenție în problemele de comportament delinvent al tinerilor.

Se cunosc programe alternative la detenție. În literatura de specialitate am întâlnit cercetări, care arată avantajele programelor de intervenție alternative privării de libertate în problemele de comportament antisocial. Schwalbe și colab. (2012) clasifică aceste programe în așa categorii de programe, ca: justiția restaurativă, instanțe pentru tineri delinvenți, managementul de caz, tratamentul individual cu sau prin managementul de caz, tratamentul de familie cu sau prin managementul de caz.[8]

Justiția restaurativă. Este o direcție în cadrul justiției penale care reprezintă o schimbare filosofică de la pedeapsă și reabilitare a infractorului la promovarea răspunderii și repararea daunelor cauzate de infractor victimei și comunității. Justiția restaurativă include o serie de intervenții precum medierea între victimă și infractor, consilierea familiilor, servicii comunitare.

Instanțe pentru tineri delincvenți. Instanțele pentru delincvenți combină justiția judiciară de supraveghere cu tratamentul consumului de substanțe (în cazul persoanelor dependente de substanțe).

Programe de sensibilizare pentru minori. În astfel de programe tinerii sunt aduși în închisorile pentru adulți și, prin interacțiune cu deținuții și observarea vieții din închisoare se așteaptă ca să se evite ori să se diminueze comportamentul lor delincvent. Însă cercetările autorilor Drake, Aos, & Miller, 2009; Petrosino, Turpin-Petrosino, Hollis-Peel și Lavenberg, 2013 arată că astfel de experimente cresc riscul de infracțiuni ulterioare. [apud 5]

Printre factorii care contribuie la dezvoltarea comportamentelor deviate se enumeră și distorsiunile cognitive. În anii 70, Yochelson și Samenow au stabilit erorile de gândire drept cauze ale comportamentului delincvent al infractorilor cronici (1976, 1977). Ulterior, Liau, Barriga și Gibbs, (1998) au stabilit o legătură între distorsiunile cognitive și comportamentul antisocial al infractorilor, pentru că distorsiunile cognitive permit indivizilor să raționalizeze anumite atitudini, credințe sau gânduri, iar asta duce frecvent la emoții și comportamente problematice (Liau, Barriga, & Gibbs, 1998). Cercetările au arătat că utilizarea excesivă sau extremă a distorsiunilor cognitive poate duce la psihopatologie, la comportamente antisociale (Barriga și colab., 2001, Liau și colab., 1998). [apud 1]

Modul în care un individ interpretează o situație sau o experiență influențează reacția lui emoțională sau comportamentală față de această situație (Barriga, Landau, Stinson, Liau și Gibbs, 2000). Distorsiunile cognitive sunt modalități eronate de înțelegere a situațiilor sau experiențelor (Barriga și colab., 2001). Distorsiunile cognitive pe care le prezintă o persoană pot contribui la anumite probleme de comportament. [apud 1]

Leitenberg, Yost și Carroll-Wilson (1986) au elaborat Chestionarul de eroare cognitivă negativă, pentru evaluarea distorsiunilor cognitive la copii. Instrumentul a fost dezvoltat având la bază teoria depresiei lui Beck și reprezintă patru categorii de distorsiuni cognitive (catastrofare, suprageneralizare, personalizare și abstractizare selectivă). Lefebvre (1981) a elaborat Chestionarul de eroare cognitivă generală pentru adulți. [apud 1]

În literatura de specialitate se analizează **programe de intervenție cognitivă** în diminuarea comportamentului deviant. Programele de intervenție cognitivă au pornit de la ideea că distorsiunile cognitive reprezintă cauze ale comportamentului antisocial. Scopul final al acestor programe de intervenție cognitivă vizează reducerea recidivei infracționale prin restructurarea gândirii infractorilor (Gibbs, 1994; Gibbs, Potter, & Goldstein, 1995; Guerra & Slaby, 1990; Vorrath & Brendtro, 1985; Yochelson & Samenow, 1976, 1977). Inerentă în teoria și intervenția cognitivă este credința că indiferent de ceea ce îl face pe om să gândească eronat, schimbarea acestei gândiri e însoțită de modificări în comportament. [apud 1]

Mai multe cercetări au confirmat eficacitatea programelor cognitiv-comportamentale și celor cognitive de intervenție în reducerea activităților infracționale la tineri și adulți (Cullen și Gendreau, 1989; Gendreau și Ross, 1987; Andrews și colab., 1990; Husband și Platt, 1993; Dobson și Khatri, 2000; Lipsey, Chapman, și Landenberger, 2001; Wilson, Bouffard și Mackenzie, 2005). [apud 1]

Autorul Smith și colab., (2004) au elaborat Programul de intervenție cognitivă pentru minori - Juvenile Cognitive Intervention Program (JCIP). Scopul JCIP este de a ajuta tinerii infractori cu risc ridicat să își dezvolte abilități cognitive care să le permită să facă alegeri

prosociale. Tinerii „cu risc ridicat” sunt cei considerați susceptibili de a recidiva. În JCIP tinerii sunt învățați să identifice și să selecteze tipare negative de gândire care au drept rezultat decizii incorecte și comportamente antisociale. JCIP este compus din mai multe componente, este considerat cognitiv-comportamental și a fost creat dintr-o combinație de teorii diverse. Componentele programului sunt: restructurare cognitivă, training de formare a abilităților cognitive și sociale, abordări de prevenire a recidivei. Componenta de restructurare cognitivă a JCIP se bazează pe teoria lui Aaron Beck despre terapia cognitivă și pe teoria lui Jack Bush despre schimbarea cognitivă. Componenta de formare a abilităților cognitive și sociale a fost creată pe baza teoriilor postulate de Glick și Goldstein în teoria învățării sociale din SUA. Anumite elemente din terapia rațional-emoțională a lui Ellis și din terapia rațional-emoțională comportamentală a lui Maultsby au fost de asemenea integrate în această componentă. În cele din urmă, componenta de prevenire a recidivelor este bazată pe teoria prevenirii recidivei lui Marlatt și teoria social-cognitivă a lui Albert Bandura (Bandura, 1991). Împreună, aceste componente alcătuiesc cele trei faze distincte ale JCIP: alegeri, schimbări și provocări (Link, 2002). Autorii Bogestad Anna J., Kettler Ryan J., Hagan Michael P. (2010) au evaluat eficiența acestui program și au ajuns la concluzia, că tinerii delincvenți, implicați în programul de intervenție cognitivă, reușesc să își corecteze modul de gândire, iar acest fapt ar putea reduce riscul recidivei la aceștia.[9]

În concluzie, afirmăm că programele de intervenție psihosocială de reabilitare a tinerilor cu comportament deviant trebuie să fie complexe, multiaspectuale. Intervențiile multiaspectuale vizează simultan mai multe situații și sisteme. Și, deși sunt mai scumpe, intensive și restrictive, acestea sunt mai eficiente în reabilitarea tinerilor delincvenți. Ele țin seama de cauzele multiple ale comportamentului deviant, se realizează concomitent în mai multe situații sociale (familie, școală, grup de semeni, etc), promovează schimbarea comportamentului tânărului în mediile naturale, iar procesul de reabilitare este unul structurat, orientat spre sarcini și axat pe prezent.

BIBLIOGRAFIE

1. BOGESTAD, A. J., KETTLER, R. J., HAGAN MICHAEL, P. Evaluation of a Cognitive Intervention Program for Juvenile Offenders. In *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, Volume 54, 2010, Nr 4., ISSN: 0306 – 624X.
2. CHAMBERLAIN, P. *Treating chronic juvenile offenders: Advances made through the Oregon multidimensional treatment foster care model*. Washington, DC, US: American Psychological Association, 2003 186 p. ISBN: 1-55798-996-6.
3. DALTON, R., FORMAN, M.A., MULLER, B. The psychiatric hospitalization of children: An overview. În *Child Psychiatry and Human Development*, 1989, nr. 19, pp. 231–244. ISSN: 1573-3327.
4. DAY, D. M., PAL, A., GOLDBERG, K. Assessing the post-residential functioning of latency-aged conduct disordered children. In: *Residential Treatment for Children & Youth*, 1994, nr. 11(3), pp. 45–61. ISSN: 1541-0358.
5. HENGgeler SCOTT, W. Community-Based Interventions for Juvenile Offenders. In Kirk Heilbrun, David DeMatteo, Kline Thomas R., Goldstein Naomi E. S. *APA handbook of psychology and juvenile justice*. Washington, DC, US: American Psychological Association, 2016, pp. 575 – 595. ISBN: 1-4338-1967-8.

6. HOAGWOOD, K., CUNNINGHAM, M. Outcomes of children with emotional disturbance in residential treatment for educational purposes. În *Journal of Child and Family Studies* volume 1, 1992, pp.129–140. ISSN: 1062-1024.
7. PFEIFFER, S. I., & STRZELECKI, S. C. Inpatient psychiatric treatment of children and adolescents: A review of outcome studies. In: *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 1990, nr. 29(6), pp. 847–853. ISSN: 0890-8567.
8. SCHWALBE, C. S., GEARING, R. E., MACKENZIE, M. J., BREWER, K. B., IBRAHIM, R. A meta-analysis of experimental studies of diversion programs for juvenile offenders. In: *Clinical Psychology Review*, 2012, nr. 32, pp. 26–33. ISSN 0272-7358.
9. SMITH, D. L., AIKEN, S. A., BUSKA, S. L., BUSKE, K. E., HALLET, S. R., HELDT, K. D., et al. *Juvenile Cognitive Intervention Program description*. Unpublished manuscript. 2004. ISBN: 978-08782-247-8.

REPERE ȘTIINȚIFICO-PRACTICE PRIVIND FORMĂREA COEZIUNII GRUPULUI ȘCOLAR ÎN INSTITUȚIILE CU PRACTICI INCLUZIVE

SCIENTIFIC-PRACTICAL REFERENCES REGARDING THE FORMATION OF SCHOOL GROUP COHESION IN INSTITUTIONS WITH INCLUSIVE PRACTICES

*Emilia Lapoșina, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău
Emilia Lapoșina, PhD, Associate Professor,
SPU „Ion Creangă” from Chisinau
ORCID: 0000-0002-6533-1471*

CZU: 376

Abstract

The diversity of students in the classroom leads to a more careful look at the teacher on the development of the inclusive education process. One of its required features is to ensure a friendly, flexible and open environment for each child individually and fully for the class. The organization of group learning activities in inclusive classes aims to achieve a fundamental goal - stimulating learning through cooperation. At the same time, we cannot ignore certain problems and difficulties in carrying out group activities, with which students from inclusive classes were outlined.

Key-words: inclusive class, children with disabilities, cohesion, collaboration, well-being, group activities.

În cadrul activității școlare se crează diverse situații sociale învățare în colectivul de elevi, se stabilesc relații de ajutor reciproc și de cooperare, se dezvoltă sentimente necesare unui proces de muncă școlară: responsabilitatea, dorința de reușită, solidaritatea în activitatea desfășurată, situații competiționale, conflicte de muncă, nemulțumiri, sancțiuni asemănătoare cu cele din societate etc. Rezultatul acestei asocieri de elevi constă într-o fuziune a individualităților într-un întreg, într-o clasă, se naște sentimentul de „noi”, o atmosferă de grup în care fiecare elev se identifică cu grupul. [1].

Coeziunea socială este ridicată atunci când membrii ei gândesc, simt și acționează ca membri ai grupului. Grupurile înalt coezive au o influență considerabilă asupra membrilor săi. Factorii principali de coeziune ai grupului sunt mărimea și similaritatea/diversitatea membrilor grupului. „Omogenitatea pare să favorizeze clasele bune, deși unii autori vor susține că interacțiunea elevilor buni cu cei mai puțin buni aduce beneficii tuturor. Din punct de vedere al interacțiunii elevilor, atât în cadrul formal, cât și în cadrul informal, clasele eterogene sunt în mod hotărât mai eficiente.[4]. Individul este interesat de părerea celui de